

XIII. HAFTA

G.W.F. Hegel - Hukuk Felsefesinin İlkeleri - I

Hegel için özgürlük kavramı merkezi önemde. Kendisinininkinin, bireylerin özgürlüğünü sağlayacak bir devlet ve toplum modeli olduğunu düşünür. Özgürlük vazgeçebileceğimiz birşey değildir.

Özgürlüğü genelde tasarlandığı gibi tasarlamıyor. Kendine özgü bir özgürlük anlayışı var. Genelde özgürlük tanımlanırken iki ilke temele alınır:

1- Dışsal bütün belirleyicilerden bağımsız olmak,

2- Kendi istediğini yapmak

Hegel'e göre sadece bu ilkelere bağlı kalmak yanlıştır. Hegel için temel sorun özgürlüğün, bu iki temel ilkeye bağlı kalınarak sağlanıp sağlanamayacağıdır; bunun olanaklı olup olmadığı, bunun "özgürlük" diye adlandırılıp adlandırılmayacağıdır. Şu sorular yanıtı muhtaçtır:

"Diğer tüm insanlardan, birey üstü kurumlardan, örgütlenmelerden kendimizi bağımsızlaştırarak istediklerimizi gerçekleştirebilir miyiz? Ne kadarını gerçekleştirebiliriz?"

"İstekler gerçekleşmediği sürece, yalnızca istemiş olmakla, özgürlükten söz edebilir miyiz?"

"Bağımsızlık özgürlüğü getirir mi?"

"Başkalarına bağımlı olmadan, kendi başımıza yaşamımızı sürdürebilir miyiz?"

"Başkaları, kendi isteklerimizi gerçekleştirmemize gerçekten engel midir?"

"Kendi isteğimizi yapmak, kendimiz içinse ve başkalarını hiçbir biçimde dikkate almıyorsa, ne kadar ahlaklıdır?"

Hegel'e göre, biz özgürlüğü bu şekilde tanımlarsak özgürlük ve ahlaksızlığı aynı şey sayarız. Bir kişi kendi istediği herşeyi yapıyorsa, kendisi dışındaki herşey onun için bir araç, kendisi de amaç olur. Kendisi dışındaki herşeyin değeri, kendisi için işleve sahip olmasına bağlıdır. Hegel'e göre bu özgürlük tasarımında sıkıntı vardır. Bu özgürlük anlayışını terketmemiz, başka bir özgürlük kavramı geliştirmemiz gerekir.

Hegel'in özgürlük kavramı şu iki temel ilke üzerine oturacaktır:

1-Karşılıklı bağımlılık,

2-Başkalarının istediğini yapmak

Bunu anlaşılır kılabilmek için “aile” kurumundan örnek verilebilir:

Ailede “kadın” ve “koca” birbirlerine bağımlıdır ve karşılıklı olarak birbirlerinin istediklerini gerçekleştirirler. Rollerini oluşturan sorumluluklar bellidir. Her iki taraf da diğerinin eylemleri aracılığıyla kendi mutluluğuna ve iyi haline ulaşır. Taraflardan birinin bağımsız olmaya kalkması ve eylemlerini kendisini gözeterek gerçekleştirmesi, özgürlüğe değil, bir parçalanmaya ve yoksunluğa (yani isteklerin gerçekleşmemesine) götürür. Hegel için “aile”, eğer herkes sorumluluklarını yerine getiriyorsa, içerisinde özgürlüğün gerçekleştiği, bir ortamdır. Bir aileyi yaşanmaz hale getiren, daha önce sözünü ettiğimiz iki ilkeyi (bağımsızlık ve kendi istediğini yapmak) eylemlerine temel alan insanların yapıp ettikleridir. Çünkü böyle bir özgürlük tasarımı, ahlaksızlığı üretir. bu da onun aslında özgürlüğün değil, keyfiyetin tanımını olduğunu gösterir.

Hegel bu noktada Platon gibi düşünmektedir. Her toplumsal rol başkasının isteklerini karşılamak için üretilir. Kendi rolünü hakkıyla yerine getirebilmek için de, başka rollerin gereklilikleri hakkıyla yerine getirmesine muhtaçtır.

Hegel açısından ilki, doğal özgürlük anlayışıdır. Bu, birey sanki dünyada dünyada tek başına yaşıyormuş ve yaşayabilirmiş gibi düşünülerek oluşturulmuş bir anlayıştır. Gerçek olansa şudur: Kendi istediğini yapmak, başkaları varolduğu sürece, mümkün değildir (ki başkalarının olmadığı bir dünyaya doğmuyoruz).

Bu tasarımda isteğimizi kendimiz gerçekleştiririz; toplumsal ilişkiler ağı içerisinde gerçekleşen özgürlükteyse istediğimizi bizim için başkası gerçekleştirir. Bu bir köle-efendi ilişkisi değildir. Toplumsal yaşamda herkes aynı seviyededir, eşittir. Eğer taraflardan biri yalnızca sorumluluklara değeriyse haklara sahip olsaydı, orada bir köle efendi ilişkisinden söz edebilirdik. Ancak burada herkes hem köle hem de efendi ve hiçkimse ne köle ne de efendidir.